

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р **Силвия Николова Александрова**
член на Научното жури за защита на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на тема
**„Социалната държава в САЩ (1945 – 1953 г.). Политически и обществени
нагласи.“**

Докторант: **Ивана Иванова Николова**

Научна област: **2. Хуманитарни науки**
Професионално направление: **2.2. История и археология**
Научна специалност: **Нова и най-нова обща история (Съвременна история)**
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Исторически факултет
Катедра „Нова и съвременна история“

Данни за дисертанта и докторантурата:

Ивана Иванова Николова завършва средно образование през 2009 г. в Първа частна английска гимназия „Уилям Шекспир“, гр. София с отличен успех. От 2009 г. до 2013 г. е студент в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, степен "Бакалавър", специалност "История", която завършва с отличен успех и специализация по "Нова история". През октомври 2013 г. колегата Николова е приета в магистърската програма „Кризис, конфликти и дипломатия в световната политика XVI – XXI в.“ на СУ. Завършва обучението си по програмата през юли 2015 г. със защита на дипломна работа на тема „Образът на Съветския съюз в Съединените щати, 1934-1945“ и отличен успех.

През 2016 г., след спечелен конкурс и с ректорска заповед №РД 20-245 от 28.01.2016 г. Ивана Николова е зачислена като редовен докторант по научна специалност "Нова и най-нова обща история (Съвременна история)" към катедра „Нова и съвременна история“ на СУ „Св. Климент Охридски“. За неин научен ръководител е определен проф. д-р Костадин Грозев, с когото е съгласувана и темата на дисертационния труд на Николова - **„Социалната държава в САЩ (1945 – 1960 г.). Политически и обществени нагласи.“** След внезапната смърт на проф. Грозев през ноември 2017 г. научното ръководство е поето от доц. д-р Гергана Алексиева, а

хронологическият обхват на дисертационната тема е съкратен до периода **1945 – 1953 г.**

Като докторант към катедра „Нова и съвременна история“ Ивана Николова е положила успешно всички изискуеми по Правилника за придобиване на научна степен „доктор“ изпити и е изпълнила всички предвидени в учебния ѝ план задачи и ангажименти. На 5 февруари 2019 г. докторант Николова е отчислена с право на защита (заповед №РД 20-368 от 11.02.2019 г.) поради изтичане на срока на докторантурата. На 5 октомври 2021 г. дисертацията е обсъдена на заседание на Катедрения съвет (КС) на катедра „Нова и съвременна история“. КС единодушно приема да бъде стартирана процедура по публична защита на дисертационния труд. Избраният състав на научното жури за защитата е утвърден със заповеди на ректора на СУ № РД 38-511 от 19.10.2021 г. и РД 38-526 от 04.11.2021 г.

Ивана Иванова Николова владее свободно английски език, ползва четимо и писмено френски език, а на основно ниво – и руски език.

Данни за дисертацията и автореферата:

Бих искала да започна същинската част на рецензията си с нещо, което отбелязвам всеки път, когато докторант по обща история достига до етапа на защита на дисертационен труд - изборът на докторантура по обща история, независимо от конкретиката на темата, е предизвикателство към всеки млад изследовател. Подобен избор означава изследователска работа и „потапяне“ в историята на чужди народи и неизбежно свързаната с това необходимост от ползване на чужд език или езици, чужди названия и чужди събития, които често са слабо познати, а понякога дори напълно непознати, у нас. Поради това подготовката на дисертация по проблемите на общата история е сама по себе си академичен риск, който изисква уважение към всеки изследовател, дръзнал да го поеме.

Представената за защита дисертация с тема "Социалната държава в САЩ (1945 – 1953 г.). Политически и обществени нагласи" е пряко свързана с историята на Съединените щати в средата на миналия век – период, който в края на една "гореща" световна война и началото на "студена" такава, налага страната като глобална суперсила. Фокусът на изследването обаче не е американската външна политика – проблематика все още слабо застъпена, но все пак присъстваща в изследвания на български историци. Колегата Николова се е нагърбила с далеч по-сложната задача да разработи тема, която напълно отсъства от родната историография. В този смисъл представеният за защита труд е оригинален и плод на самостоятелна изследователска работа на дисертанта.

Общият обем на дисертацията е 248 стандартни страници (формат А4), от които същинското изложение обхваща 209 страници, а останалите имат помощен и/или илюстративен характер. Дисертационният труд е структуриран в наложилите се като академичен стандарт за докторски тези по история увод, три глави и заключение, допълнени с библиографска справка и две приложения.

В **Увода** към дисертацията (14 страници - с. 7-21) Николова определя предмета (програмата за социални реформи "Справедлив курс" на президента на САЩ Хари Труман) и очертава географските (САЩ в техните федерални, а не регионални/щатски граници) и хронологически (1945 – 1953 г.) рамки на изследването си. Актуалността на темата тя обосновава с това, че част от проблемите от разглеждания период стоят пред американското общество и днес. И това наистина е така. Един от постоянните дебати в съвременната история на САЩ, особено от 30-те години на миналия век насетне, е колко голяма трябва да е социалната държава – дали "малката" социална държава няма да превърне демократичния капитализъм в див капитализъм, при който оцеляват само финансово силните, и дали "голямата" социална държава не заплашва да се превърне в държавна диктатура от типа на тоталитарните режими от ХХ в. Обяснимо е защо това е една от все още вълнуващите и все още спорни теми – двадесети век прави Съединените щати най-могъщата и най-богата държава в света. Но означава ли това, че тя се превръща в държава на всеобщото благополучие (welfare state)? Отговорът на този въпрос не може да бъде даден без поглед към раждането и оформянето на социалната държава в САЩ. А това несъмнено потвърждава значимостта на дисертационната тема на колежата Николова. На тази значимост на темата напълно съответстват очертаните от дисертанта цели и задачи на изследването.

Колежата Николова представя убедително методологията на изследване. При това ще си позволя още тук да отбележа, че в случая не става въпрос за чисто протоколно изреждане – всеки един от посочените методи е реално и, смея да твърдя, нещо използван в хода на изложението. В увода е дадено и подробно изложение на тезата на дисертацията, което по мое мнение би било по на място като интегрална част от заключението към дисертационния труд.

Представеното описание на използваната изворова база е стегнато и информативно. Напълно съм съгласна с автора, че за чуждестранния изследовател е разочароваща липсата на еквивалент за вътрешна политика на документалната серия "Foreign Relations of the United States". Впрочем смятам, че на български език "Външнополитически - а не външни - отношения на Съединените щати" би съответствало по-точно на названието на поредицата. Също така бих добавила към споменатите от Николова като достъпни за изследователя публикации в

американската преса дигиталния архив "Хроника на Америка: Вестници от американската история" (Chronicling America: Historic American Newspapers) на Националния фонд за хуманитарни науки и Библиотеката на Конгреса на САЩ.

Прегледът на историографията дисертантът с основание започва с липсата на сериозни и цялостни изследвания по темата от български автори. Фокусирането на неамериканските изследователи, включително българските, преди всичко върху външната политика на Хари Труман е разбираемо, макар това да не оправдава съществуващото като цяло, и особено в България, negliжиране на вътрешнополитическите му начинания. От направения критичен и прецизен анализ на англоезичните изследвания личи ясно, че колегата Николова е добила една сравнително пълна представа за състоянието на проучванията, при това не само на историческите, по разглежданите проблеми. Казвам сравнително пълна, защото историографският преглед отразява само публикации на английски език, макар и не само на автори от САЩ. За мен лично би било интересно едно поне кратко представяне на различна от, или дори конфликтна на, "западната" историография по темата гледна точка, пък била тя и на идеологизираната съветска историография.

Запознаването с тези и позиции на автори, работили по темата, не става само в увода, а върви ненатрапчиво и в хода на изложението, което намирам за определен плюс на дисертацията. Нещо повече, дори само библиографската справка – и тук включвам както описанията на ползваната внушителна документална база, така и богатия набор от интерпретативна литература (над 200 единици) - би имала приносна библиографска стойност и може да бъде ползвана като ориентир за бъдещи изследователи на сходна проблематика.

Първа глава (в обем от 61 страници – с. 22-83) проследява **"Пътят на САЩ към социалната държава"**. Първият параграф – "Теория на социалната държава", се явява необходимо въведение към темата, особено за читатели, неизкушени от теоретичните аспекти на процеси и понятия, свързани основно със социологията и/или социалната история. Изложението тук демонстрира както щателното познаване от дисертант Николова на понятийния апарат, свързан с темата, така и способността ѝ да прилага модерен интердисциплинарен подход при работата си върху избраната сложна проблематика. Николова сполучливо разкрива исторически, географски, политически и народопсихологически детерминирани специфики на американската социална държава и нейните отлики от конвенционално приеманите за класически европейски варианти на социалната държава. Личното заключение на дисертанта съвпада с доминиращата оценка на изследователите на темата, а именно, че от гледна точка на тези варианти, американската социална държава може да бъде определена като "изоставаща".

Изложението на автора по същинската част на Първа глава демонстрира умения за боравене с историческата материя и научна зрелост, които според мен далеч надхвърлят конвенционално очакваните умения за академичното ниво "докторант". Във втори и трети параграф дисертантът прави изключително прецизен и богат на доказателствен материал анализ на предисторията на американската социална държава и особено на социалната политика на администрациите на Франклин Д. Рузвелт през 12-те години преди поемането на президентския пост от Хари Труман. Задълбочено се разглеждат не само същността на "Новия курс" на Рузвелт, но и аргументите на неговите пропоненти и опоненти. В четивен стил, и същевременно с академична коректност и почти педантична детайлност, е представен периодът на Втората световна война и ефекта му за засилване на ролята на държавата в социално-икономическия и политически живот на страната. В хода на изложението Николова не се притеснява да прави препратки не само към предходни периоди, но и към ХХІ век (вж. напр. с. 47), което илюстрира достоверността на заявките ѝ от уводната част на дисертацията за използване на сравнителния метод и за актуалност на изследването. Сериозната работа с голям брой първични източници и впечатляващ обем интерпретативна литература несъмнено е дала възможност на дисертанта да прави задълбочени анализи и в същото време с лекота да води читателя през фактологичната основа на свързаните с темата процеси (вж. напр. анализа на ролята на световната война на с. 61).

"Новият курс" и амбициите на Франклин Рузвелт и съмишлениците му за сериозна социална реформа залягат в основата на архитектурата на американската социална държава в периода 1945 – 1953 г. В този смисъл вниманието, отделено от колегата Николова на социалната политика на Рузвелтовите администрации е разбираемо. Чисто формално обаче тази глава излиза извън хронологическите рамки (а и извън заявения предмет на изследване) на дисертационната тема. В този смисъл смятам, че основната част от изложеното в Първа глава би била на място в едно отделно, пространно изследване на социалните реформи и политика в САЩ през 30-те и началото на 40-те години на ХХ в. (каквото впрочем в българската историография също отсъства), но за нуждите на представената за защита теза, съдържанието ѝ би било добре да се синтезира до подглава или въвеждащ параграф към основната част на труда.

Същинското изложение по визирания в увода предмет на изследване започва с **Втора глава – "Политически нагласи за социалната държава"** (в обем от 69 страници – с. 84-153) В трите ѝ параграфа и заключението към тях са очертани първите стъпки на Труман като президент ("обяздването на тигъра"), междупартийните и вътрешнопартийни борби до края на първия му мандат и опитът

му за социално реформиране ("изгревът и залезът на Справедливия курс") от периода на втория му мандат.

Дисертантът правилно подчертава различността на Труман в персонален план – различност както от ФДР, така и от други предхождащи го или следващи президенти. Хари Труман е един от малкото президенти на САЩ, чието първо поемане на президентския пост не идва след избори - начело на страната го поставя смъртта на най-дългогодишния, и както колегата Николова определя (може би стилово не съвсем приемливо, но вярно като отражение на тогавашните реалности) "свръхчовешки" авторитетен (с. 96) президент Рузвелт. Логично е, най-вече заради конкретния исторически момент, през първия си мандат Труман да се фокусира много повече върху изхода от световната война, върху отношенията с очерталия се като основен глобален конкурент СССР и върху новата интернационална роля на страната си. Не по-малко логично е желанието на неговата администрация да подчертава връзката с делото на националния герой Франклин Рузвелт и по-скоро продължаващ ангажимент на Трумановото управление към най-големите достижения на предшественика му, отколкото към налагането на собствена социално-реформистка програма. И това е добре доловено и представено от дисертанта.

Вторият (и персонално извоюван) президентски мандат на Труман му дава по-добра възможност да наложи свой личен отпечатък в духа на "Новия курс" и амбицията за социални реформи, които да утвърдят Америка не само като лидер на "свободния свят", но и като образец за преимуществата на демократичния капитализъм. Дисертантът успява да анализира и обясни това като не просто излага факти и проследява тенденции и процеси, но и успешно и ненаатрапчиво ориентира читателя в джунглата от термини, документи, възгледи и програми, свързани със социалната дейност на американската държава, а и на държавата в по-общ план. Точно и убедително е отразено разминаването в отношението на американския политическия елит към въпросите на външната и към тези на вътрешната политика. Ако във външнополитически план традицията на "политиката спира при бреговата ивица" продължава и дори е укрепена от започналата Студена война, то, както Николова правилно посочва, по въпросите на вътрешната политика не само не съществува двупартиен консенсус, но не съществува дори и еднопартиен такъв (с. 99).

И в трите параграфа на Втора глава достъпните източници, факти и научни публикации са анализирани задълбочено и критично, навлиза се дълбоко "в кухнята" на политическата работа по социалната политика на американската държава с нейните проблеми, противоборства и главни действащи лица. "Изгревът и залезът на

"Справедливия курс" са реконструирани на базата на широк фактологичен материал, а заключението, че залезът на социалната програма на Труман е до голяма степен предопределен от следвоенния икономически просперитет и стремежа на обществото към консенсус, а не към драматични реформи, е защитено убедително.

Трета глава (в обем от 57 страници - с. 154-211) е озаглавена **"Групите със специални интереси и социалната държава"**. В първия ѝ параграф е проследена и интерпретирана връзката между катализирания от интернационалната ситуация период на антикомунизъм и маккартизъм в САЩ със затихването на либералния импулс и отслабването на инерцията на желанието за социални реформи в страната. Аргументирано и в дискуссионен стил се обосновава тезата за иницираната от Белия дом програма за лоялност на държавните служители и възхода на маккартизма като фактори за стагниране на американската социална държава. С основание се визира и ролята на антикомунистическата истерия за дискредитиране на социалния реформизъм и на обичайно идентифицирания с него американски либерализъм.

Във втория параграф на Трета глава авторът се фокусира върху интересите на бизнеса и профсъюзите в условията на приключила световна война и започнала Студена война, както и върху отражението на новата ситуация върху трудовите отношения в САЩ. Дисертантът проследява умело основната тенденция в развитието на американските профсъюзи – тяхната аполитизация в следвоенните условия. Николова също така успява да открие и една от спецификите на американската социална държава, особено ясно изразена в трудовите отношения - социалната политика на американските работодатели, които в известен смисъл поемат социално-защитните функции на държавата (т.нар. "частна социална държава"). Разбира се, това е процес и характеристика, култивирани съзнателно от държавата, най-вече чрез данъчната ѝ политика и тази специфика също е "уловена" от колегата Николова.

Третият параграф анализира проблемите с реализирането на социалната програма на Труман и ролята на групите със специални интереси за отхвърлянето на "Справедливия курс". Дисертантът представя тези проблеми чрез красноречивия пример на неуспеха на програмата на президента за национално здравно осигуряване от европейски тип и ролята на опозицията от страна на най-голямата съсловна организация в сектора на здравеопазването - "Американската медицинска асоциация" – за провала на замислената федерална здравноосигурителна реформа и налагане на идеята, че в Съединените щати "здравеопазването е привилегия, а не право" (с. 211). Анализирайки конкретната историческа ситуация дисертантът демонстрира как своеобразната система на частно социално осигуряване в САЩ облекчава държавата, но едновременно с това затруднява водеща роля на

федералното правителство в изграждането на държава на всеобщото благополучие от типа на истински социалните държави в Европа. Кое то в крайна сметка не позволява успешно реализиране на "Справедливия курс" на президента Труман.

В **Заключението** са изложени и обобщени в синтезиран вид основната теза и научните изводи на дисертант Николова. Тук е мястото да отбележа, че малкият обем на тази част от дисертационния труд – 4 страници (с. 212-215) - е разбираем като се има предвид, че всяка от трите глави на изложението завършва със собствено заключение.

Несъмнено представеният за защита дисертационен труд е плод на съвестна и задълбочена проучвателска работа, при която наистина внушителното количество ползвани материали са не просто прочетени и механично компилирани, а са осмислени и пречупени през авторовата позиция и гледна точка. Огромният интегриран в изследването документален, фактологичен и интерпретативен материал дава повече от достатъчно основания да определим дисертационния труд като обективен. Ще си позволя обаче да допълня, че Николова не се притеснява, след като веднъж вече е запознала читателя с дискуссионните моменти и/или различните гледни точки, да декларира своето мнение по даден въпрос – намирам това за положителен субективизъм на академичната разработка. Анализът на различни становища и теории, съпоставката на лични убеждения и политически мотивирани решения наслагва убедителна академично-интерпретативна картина върху "изплетената" от колегата фактологична канава. Дисертантът демонстрира завидно умение за преходи между конкретния наратив и дискутирани предходни и следващи периоди и теми, без ни най-малко да се нарушава логическата нишка на текущия причинно-следствен анализ, при това в провокиращ читателя полемичен дух. Това, по мое мнение, е специфично достойнство на труда, което превръща текста на дисертацията в едно компактно, осмислено цяло, вместо често срещаната при докторски тези поредица от навързани като броеница подтеми.

Адмирации заслужават и пунктуалната коректност на дисертанта при цитирането на ползваните източници, и поясненията, улесняващи възприемането на имена, събития и препратки към общо взето слабо познати в България факти, личности и исторически процеси. Всъщност бележките под линия от текста сами по себе си (и особено в комбинация с Приложение 1) биха могли да съставят своеобразен пътеводител в темата за източниците (първични и интерпретативни), понятията и действащите лица от вътрешно- (а и външно) политическата история на САЩ от 30-те до средата на 50-те години на ХХ век. Смятам, че това, както впрочем и прецизните и илюстриращи анализите в изложението 19 диаграми и 7 таблици, са приносен елемент от дисертационния труд, който заслужава да бъде отбелязан.

Наред с изтъкнатите досега несъмнени достойнства на представената за защита дисертация, ще си позволя и някои бележки, не толкова като критика, колкото като препоръки с оглед усъвършенстването на труда при евентуално негово публикуване като монография, както и с оглед на възможна бъдеща изследователска работа на колегата Николова.

Главната ми претенция към труда е, че според мен той отговаря повече на тема "Вътрешнополитическо развитие на САЩ (или Държава и вътрешна политика на САЩ) от 30-те до средата на 50-те години на XX в.", отколкото на тема "Социалната държава в САЩ (1945 – 1953 г.)". Разбира се, тук бих могла да бъда репликирана, че темата на дисертацията включва и втора част – "Политически и обществени нагласи", което до голяма степен променя или най-малкото измества фокуса на изследователско внимание. Въпреки това за мен в двете глави, които отразяват същинския предмет и хронологически обхват на дисертационната тема, изследването на политическия елемент и аспект определено доминира над изследването на социалния. Т.е. вместо анализът на партийно-политическите тенденции и противоборства да изяснява социалната политика на държавата, се е случило по-скоро обратното - социалната политика е използвана като илюстративна (и съподчинена) на политическото и партийно развитие на страната. Както вече посочих, Първа глава, в която определено водещ е фокусът върху социалната държава и чиито постановки са плод на задълбочен анализ и синтез на историческо познание за американския социален реформизъм, за съжаление е извън хронологическия обхват на дисертационната тема.

Според мен като цяло е negliжиран, макар да е споменат в контекста на ръста на строителния бизнес и отражението му върху отношенията федерална – регионална власт и държава – частни предприемачи (с. 126-127), бумът в раждаемостта, който е една от отличителните – и с дългосрочни ефекти - характеристики на американското общество в разглеждания период. "Бейби бумът" и първото следвоенно десетилетие са пряко свързани с отношението на американците към собствената държава и ценности, както и с реализацията на "американската мечта". В този смисъл, според мен, дисертацията само би спечелила от по-задълбочен поглед върху чисто социалните промени в следвоенното десетилетие, върху положението на афро-американците (при това не в политическия, а в социално-икономическия му аспект), както и върху социалната политика (или диференциацията/отсъствието на такава) на американската държава спрямо индианците, имигрантските общности, жените, крайно бедните и прочие социални групи.

Напълно разбирам, при това от личен опит, стилистичните капани, които ползването на множество чуждоезикови текстове крие. Все пак, по мое мнение,

изложението по дисертационната тема само би спечелило, ако се изчисти от прекомерното заимстване на чуждици от английския език. Така чуждицата "имплементиране" (с. 48) спокойно би могла да се замени с "прилагане", "резултира" (с. 134) – с "има като резултат", "консистентно с" (с. 183) - със "съответстващо на" и пр. Както вече беше посочено, по дисертационната тема няма цялостно изследване от български автор на български език, поради което Николова има честта, но и отговорната задача, първа да въвежда в обръщение преводи на български език на не особено известни названия, термини и имена. Поради това българските съответствия трябва да са добре обмислени, за да се избегне буквален превод на английски фрази, които звучат естествено за човек, говорещ свободно английски, но на български език не са добро стилистично или смислово съответствие на оригинала. Например на с. 100 четем: "... наблюдаваме практическа тухлена стена от страна на Конгреса ...". На български език фразата звучи странно, но ако специфичният термин от англоезичния политически жаргон "brick wall" бъде заменен със смисловото му българско съответствие – "съзнателна обструкция/препятствие" нещата си идват на мястото. Подобен е случаят с превода на Federal Emergency Relief Administration. В използвания по-буквален превод на названието на български език - "Федерална администрация за спешна помощ" (с. 44) - то носи медицинска конотация, поради което по-коректно според мен би било смисловото съответствие - "Федерална администрация за извънредна помощ" или "Федерална администрация за помощ при извънредни ситуации". Разбира се, тези и други неточности са въпрос на стил и вярност към чистотата на българския език, а моите бележки са по-скоро препоръки с оглед евентуално публикуване на дисертацията като монография.

Налага се също да коригирам една фактологична неточност – на с. 111 и с. 113 се коментира създаването през 1948 г. на Партия за правата на щатите. Оригинаалното наименование на организацията е The States' Rights Democratic Party, което означава, че коректното название на партията на български език е Демократическа партия за правата на щатите.

Дисертант Николова с основание е включила още в началото на труда си списък с използваните абривиатури, тъй като в текста последните са наистина много. Бих препоръчала обаче подходът към тях да се унифицира. Ако се избере принципът на предаване на оригиналната абривиатура с български съответствия на латинските букви (напр. АФЛ за American Federation of Labor или AFL), то този принцип да се следва при всички абривиатури. Ако пък се възприеме принципът на превод на оригиналното название и абривиатура на българския превод (напр. Комисия за икономическо развитие или КИР; в оригинал Committee for Economic Development или CED), то това трябва да е принцип, следван за всички абривиатури в текста.

Впрочем пълното название на профсъюзната организация КИО (Конгрес на индустриалните организации) е посочено правилно в изложението (напр. на с. 50) и в бележките под линия (бел. 169 - Congress of Industrial Organizations (CIO)), но не и в списъка със съкращения на с. 2 (КИО – Конгрес на индустриалните работници / Congress of Industrial Workers).

Библиографската справка за ползваните източници е обширна и добре организирана в раздели. Тук имам две препоръки и един въпрос-бележка. Препоръките са свързани повече с лично предпочитание – за мен мястото на раздела за биографии (ако изобщо такъв се обособява) е преди раздел "Монографии" (макар повечето биографии да са по същество монографии). Раздел "Сборници и периодични издания" пък би отразил по-точно съдържанието си, ако беше наименуван "Публикации в сборници и периодични издания". Въпросът, или бележката ми, е защо при цитиране на издания на авторски колективи, като например The Oxford Handbook of the Welfare State и The Oxford Handbook of US Social Policy, не се следва обичайната академична практика те да присъстват в библиографското описание като единно тяло (в случая като автор/и следва да фигурира/т редакторът/редакторите).

Ще си позволя да споделя и едно впечатление, което леко ме озадачава – на доста места в дисертационния текст, особено в неговата Първа глава, срещаме имена и названия, които следват не българската транслитерация/превод, а руската. Само няколко примера: на с. 8, с. 36 и с. 150 американската програма за държавно здравно осигуряване на възрастните хора "Медикейър" е изписана с руската ѝ транслитерация "Медикер"; на с. 32 името на Ъруин Гарфинкъл срещаме като Ирвин Гарфинкел; на с. 64 и с. 99 името на Уендъл Уилки срещаме като Уендел Уилки; на с. 74 първият опит за съставяне на конституция на САЩ е представен с название "Статии на конфедерацията" (което е буквално съответствие на руския превод – "Статьи Конфедерации" - на оригинала "Articles of Confederation"), вместо с българското съответствие "Устав на конфедерацията" (или по-старият преводен вариант "Параграфи/Членове на Конфедерацията") и т.н. Казах, че отразяващите руски варианти на транслитериране/превод имена ме озадачават, тъй като в ползваните източници не е посочен нито един източник на руски език, а дисертантът (според посоченото в автобиографията ѝ) ползва отлично английски, но не и руски език. Впрочем още примери за неточности и за влияние на рускоезични транслитерации има и в иначе полезния и несъмнено необходим за всяка разработка на български език на чуждестранна проблематика списък на използваните имена от Приложение 1 (с. 240 – 246).

Направените бележки, корекции и препоръки не намаляват научната стойност на рецензирания труд.

Авторефератът на колегата Николова е в обем от 20 страници, отговаря на академичните и законови изисквания и отразява коректно и в синтезиран вид съдържанието, най-важните изводи, научните приноси и публикациите по темата на докторската дисертация. Представените от дисертанта четири **научни публикации** (едната от които под печат) свидетелстват за задълбочен интерес и сериозен изследователски труд по дисертационната тема, отговарят на законовите изисквания и имат научен характер.

Научни приноси:

Дисертационният труд на Ивана Николова е първото компактно изложение и академичен анализ на български език на темата за социалната държава в САЩ в периода 1945 – 1953 г. Това прави дисертанта пионер в посветената на този времеви отрязък от историята на САЩ българска историография.

Дисертацията е научно издържан и атрактивно четивен анализ на все още дискуссионна дори в американската историография тема от историята на САЩ. Ивана Николова не само представя различни, а понякога и конкуриращи се, интерпретации на други автори по проблематиката на дисертацията, но и дава убедително аргументирана собствена гледна точка за спецификите и историята на социалната държава в Съединените щати след Втората световна война, както и за амбициите (и неуспеха на реализирането им) на "Справедливия курс" на Хари Труман и неговата администрация.

Изложението на колегата Николова по дисертационната тема въвежда в научно обръщение и представя в детайли голям обем документални източници и изследвания на множество автори, които са слабо познати или напълно непознати до този момент в България. Анализирайки в интердисциплинарен дух богата фактологическа и интерпретативна информация, дисертантът успява да представи убедително и достоверно „възхода и падението“ на социално-реформационните идеи и практики в САЩ преди, по време и след Втората световна война, влиянието на идеологемите на започналата Студена война върху американското общество и капацитета на американската социална държава за успех, както и сблъсъка на политически идеали, партийни пристрастия и икономически интереси, създали контекста на "изоставането" на социалните реформи в периода на "Справедливия курс" на Труман.

Приемам за заслуга и научно постижение на дисертанта способността не само да се ориентира в сложната материя на теорията на социалната държава и в изобилието от чуждоезикови документални и интерпретативни източници, но и да представи на читателя стройно, логично, систематизирано и като цяло академично балансирано изложение по дисертационната тема.

Заклучение:

Представеният за защита дисертационен труд на Ивана Иванова Николова има приносен характер и отговаря на изискванията както на Закона за развитието на академичния състав в Република България, така и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ "Св. Климент Охридски". Изложението свидетелства за сериозната изследователска работа по темата и задълбочените теоретични знания по специалността на един млад и обещаващ историк. Отправените от рецензента бележки и препоръки не намаляват стойността на представената за защита академична разработка и са по-скоро ориентирани към евентуална публикация на труда като монография и към бъдеща изследователска работа на колегата. Оригиналният характер на дисертацията, значимостта на темата, несъмнените научни приноси на изследването и представените от дисертанта публикации ми дават основание да препоръчам на почитаемото Научно жури да присъди на Ивана Иванова Николова образователната и научна степен „доктор“.

14 декември 2021 г.

Рецензент:

(доц. д-р Силвия Н. Александрова)